

VILIAMovi ŠIROKÉMU

Bratislava 7. januára 1947

Pán predseda!

Z dvoch strán, a to z Komisie pre pomoc krajom vojnou najviac postihnutým ako aj z Tvojho sekretariátu, bol som interpelovaný vo veci stavby internátu a gymnázia pre ruské, resp. ukrajinské obyvateľstvo v Humennom.

Rád by som Ťa informoval o tom, že stavba ruského-ukrajinského gymnázia v Humennom mohla by nadobnúť ráz národno-politický, pre čo nieto nijakého praktického dôvodu.

Situácia je takáto. Štátne ruské-ukrajinské gymnázium v Humennom je nová stredná škola, ktorú založilo Povereníctvo školstva a osvetu v Košiciach v marci r. 1945. Pôvodne bolo umiestnené v Medzilaborciach, pretože však Medzilaborce boli vojnou zničené a nemali možnosť ani gymnázium ani profesorov v Medzilaborciach umiestniť, premiestnili sme túto školu *dočasne* do Humenného, kde sa vyskytli priaznivejšie ubikačné možnosti. Upozorňujem pritom, že sa tak stalo vtedy — zjari v r. 1945 v Košiciach — proti vôli ukrajinských činiteľov z okolia Ukrajinskej národnej rady. Museli sme ich uistiť, že ide o riešenie provizórne do tých čias, kým v Medzilaborciach sa pomery ako-tak skonsolidujú, aby ruská-ukrajinská stredná škola mohla v tomto mieste prosperovať.

Umiestnenie ruského-ukrajinského gymnázia v Humennom vyvolalo a vyvoláva (možno, že aj umele) znepokojenie u slovenského obyvateľstva. Humenné s okolím je totiž slovenské a slovenskí ľudia majú obavy, že takýmto rozmiestňovaním ruských-ukrajinských škôl a inštitúcií sleduje sa expanzívna tendencia, ktorá by sa mohla raz obrátiť proti slovenskému obyvateľstvu. Nemusím Ťi poznamenávať, že takéto povesti rozličné elementy i zámerne živia a

šíria. Nevie, z akých príčin rozhodli sa naši Ukrajinci vymáhať stavbu gymnázia v Humennom a nie inde. Započať takúto stavbu v Humennom — hoci pred rokom sme uisťovali, že ide o provizórne umiestnenie ruskej-ukrajinskej školy v tomto mieste — znamenalo by utvrdenie takýchto neodôvodnených povestí, nehovoriac o tom, že by to neposlúžilo ani zdravému kultúrnemu vývoju ruskej-ukrajinskej menšiny na východnom Slovensku. Jediný dôvod, ktorý sa uvádza pre definitívne umiestnenie ruského-ukrajinského gymnázia v Humennom je dôvod dopravno-technický; do Medzilaboriec nie sú dost dobré spojenia z odľahlejších okresov s ukrajinským obyvateľstvom. Školy však, a najmä novostavby škôl, nemožno zriaďovať z hľadiska okamžitých dopravných ťažkostí.

Sám by som sa prihovárал za to, aby ruské-ukrajinské gymnázium začalo sa budovať tam, kde bolo pôvodne zriadené, t. j. v Medzilaborciach. Naša školská politika zámerne sleduje taký cieľ, aby zásadne každý okres mal svoju strednú školu dostupnú obyvateľstvu svojho obvodu. A v intenciách našich je vystríhať sa národnostným sporom na východnom Slovensku a menovite v prípade Humenného nevytvárať situáciu analogickú Prešovu, kde sú centrá ruského-ukrajinského národného života, hoci v meste samotnom nijakí Rusi-Ukrajinci nežijú. Preto považujeme sídlo ruského-ukrajinského gymnázia v Humennom za dočasné do tých čias, kým sa ubikačné pomery v Medzilaborciach nezlepšia.

Ak by Medzilaborce na dlhší čas neboli dostupné komunikačne všetkým okresom s ruským-ukrajinským obyvateľstvom, môžeme otvoriť ešte jednu strednú školu v okresnom sídle s prevahou ruského-ukrajinského obyvateľstva, keď takáto škola bude mať podmienky pre zdarný vývoj. Neodporúčal by som však za nijakých okolností forsírovať stavbu gymnázia v Humennom. Slovenské obyvateľstvo na východnom Slovensku musí mať istotu, že naša kultúrna politika rusko-ukrajinská neznačí v nijakom prípade odslovenčovanie a ani najdobromyseľnejšie nesmieme vytvárať takú situáciu, ktorá by pod dojmom prežitých skúseností vzbudzovala zdanie, že ide

o zaberanie slovenských miest pre kultúrnu sféru ruskú, resp. ukrajinskú.

Ostatne nová stavba novej školy neprichodí v najbližšom čase do úvahy, nakoľko vláda pripúšťa v rámci dvojročnice len také školské stavby, ktoré už boli započaté, resp. stavby rekonštrukčného charakteru. A stavba v Humennom znamenala by v každom prípade novostavbu nepredvídanú.

Prosím Ťa, aby si prijal túto správu a osvojil si argumenty v nej uvedené. Vôbec by bolo potrebné osobitne sa raz poradiť o tomto probléme. Je veľmi mnoho nejasného tak medzi ukrajinským-ruským obyvateľstvom ako aj medzi slovenským obyvateľstvom. Zriadením ruských-ukrajinských škôl s vlastným vyučovacím jazykom sme nepochybne vyriešili veľmi páľčivý problém, jednako visí ešte vo vzduchu otázka, ktorú treba zodpovedať, aby bolo absolútne jasno tak medzi našimi Ukrajincami-Rusmi ako aj medzi Slovákami, ktorí pospolu s nimi žijú.

S úctou

L. Novomeský

Spomínaná škola napokon v Humennom zostala. Na druhej strane povereník na žiadosť občanov Ruského Hrabovca odpovedal 27. III., že do konca šk. roku sa vyučovacím jazykom meniť nemôže. Pre budúci šk. rok však PŠO po porade s ukrajín. škol. pracovníkmi vypracuje zásady, podľa ktorých sa v zmiešaných obciach bude konať komisionálny zápis žiactva. Potom sa občanom R. Hrabovca automaticky splní žiadosť a budú mať školu s vyučovacím jazykom slovenským.